

7088 pag

Hubrecht, A. V. M.

1963

Her menens

Sybaris

De Griekse kolonie Sybaris, eens gelegen aan de oostkust van het tegenwoordige Calabrië, bezat een spreekwoordelijk rijkdom. Allerlei verhalen over de levenswijze van de bewoners van deze stad hebben tot gevolg gehad, dat de uitdrukking „sybariet” nog steeds gebruikt wordt voor een weelderig, luxueus type. Sommige van deze verhalen kunnen op waarheid berusten, zoals die over het verbod voor lawaaierige ambachten om zich in de stad te vestigen, anderen zijn later verzonnen en van caricaturale aard zoals de volgende: een man van Sybaris, die op het land arbeiders aan het werk had gezien, zei tegen zijn vrienden dat hij van deze aanblik een breuk had gekregen; waarop een van hen antwoordde dat hij van dit verhaal een pijn in zijn zijde had gekregen¹.

In werkelijkheid was deze plaats door een bijzonder gunstige ligging gezegend; in een vruchtbare vlakte, aan de monding van een waterrijke rivier, die de opbrengst van de omgeving door bevoeiing kon verhogen, zodat in verhouding tot vele van de steden van het Griekse moederland, hier inderdaad van rijkdom kon worden gesproken.

De zuidelijke nabuurstad Croton was in de Griekse wereld vooral bekend door zijn goede atleten. Milo van Croton had zelfs zes maal (voor het eerst in 532 v. Chr.) een overwinning behaald in de Olympische spelen.

Een groep rijke ballingen, die door een volksoproer in 511 uit Sybaris waren verbannen, zocht asiel in Croton. Op aanraden van Pythagoras, die sinds ± 20 jaar daar vertoefde en blijkbaar invloed op staatszaken uitoefende, werd dit verzoek ingewilligd en een conflict tussen beide steden was nu onvermijdelijk².

Onder aanvoering van de atleet Milo, die met zijn Olympische kransen getooid en met leeuwenvel en knots als Heracles ten strijde trok, werd het leger van Croton overwinnaar over de veel grotere strijdmacht van Sybaris. Een anecdote, die past in de sfeer van Sybaris, verrijkt het verhaal van de strijd. De paarden van de ruitery in Sybaris waren erin geoefend om bij fluitspel te dansen. De Crotoniaten lieten nu, toen de legers elkaar genaderd waren, hun fluitspelers de wijs blazen, die de paarden van Sybaris kenden,

¹ Athenaeus 518 C, D.

² Diodorus XII, 9.

Sybaris

De Griekse kolonie Sybaris, eens gelegen aan de oostkust van het tegenwoordige Calabrië, bezat een spreekwoordelijk rijkdom. Allerlei verhalen over de levenswijze van de bewoners van deze stad hebben tot gevolg gehad, dat de uitdrukking „sybariet” nog steeds gebruikt wordt voor een weelderig, luxueus type. Sommige van deze verhalen kunnen op waarheid berusten, zoals die over het verbod voor lawaaijige ambachten om zich in de stad te vestigen, anderen zijn later verzonnen en van caricaturale aard zoals de volgende: een man van Sybaris, die op het land arbeiders aan het werk had gezien, zei tegen zijn vrienden dat hij van deze aanblik een breuk had gekregen; waarop een van hen antwoordde dat hij van dit verhaal een pijn in zijn zijde had gekregen¹.

In werkelijkheid was deze plaats door een bijzonder gunstige ligging gezegend; in een vruchtbare vlakte, aan de monding van een waterrijke rivier, die de opbrengst van de omgeving door bevloeiing kon verhogen, zodat in verhouding tot vele van de steden van het Griekse moederland, hier inderdaad van rijkdom kon worden gesproken.

De zuidelijke nabuurstad Croton was in de Griekse wereld vooral bekend door zijn goede atleten. Milo van Croton had zelfs zes maal (voor het eerst in 532 v. Chr.) een overwinning behaald in de Olympische spelen.

Een groep rijke ballingen, die door een volksoproer in 511 uit Sybaris waren verbannen, zocht asiel in Croton. Op aanraden van Pythagoras, die sinds ± 20 jaar daar vertoefde en blijkbaar invloed op staatszaken uitoefende, werd dit verzoek ingewilligd en een conflict tussen beide steden was nu onvermijdelijk².

Onder aanvoering van de atleet Milo, die met zijn Olympische kransen getooid en met leeuwenvel en knots als Heracles ten strijde trok, werd het leger van Croton overwinnaar over de veel grotere strijdmacht van Sybaris. Een anecdote, die past in de sfeer van Sybaris, verrijkt het verhaal van de strijd. De paarden van de ruitrij in Sybaris waren erin geoefend om bij fluitspel te dansen. De Crotoniaten lieten nu, toen de legers elkaar genaderd waren, hun fluitspelers de wijs blazen, die de paarden van Sybaris kenden,

¹ Athenaeus 518 C, D.

² Diodorus XII, 9.

waarop deze begonnen te dansen en de slagorde in verwarring brachten¹.

Volgens een beschrijving heeft men om de stad Sybaris grondig te verwoesten, de Krathis-rivier door het stadsgebied heengeleid².

Na verschillende pogingen van de overgebleven Sybarieten om de stad weer tot leven te wekken, werd in het midden van de vijfde eeuw de Panhelleense kolonie Thurii dicht bij de plaats van de oude stad opgericht en volgens een rechthoekig stratenplan aangelegd. Dit plan was van de stedenbouwkundige Hippodamus van Milete, die deelnam aan de stichting, evenals enkele andere bekende figuren zoals Herodotus. Aan het begin van de derde eeuw werd Thurii door de Lucaniërs in het nauw gebracht en na de komst van de Romeinen werd hier een kolonie genaamd Copia gesticht.

Wat is er nu van de Griekse kolonie overgebleven? Hoewel het duidelijk was dat Sybaris aan de monding van de Crati (men herkent de antieke naam) moet hebben gelegen, dicht bij het tegenwoordige Castrovillari en Rossano, was er tot nu toe weinig of niets gevonden, dat het bestaan van de antieke stad op deze plaats aantoonde. Wel waren er aan het einde van de vorige eeuw graven gevonden, waarin Orphische inscripties uit de eerste helft van de derde eeuw, maar daarmee was nog niets over de oudste stad van de zevende en zesde eeuw aangetoond.

In 1932 vond Zanotti-Bianco $\pm$ 4 m onder de tegenwoordige oppervlakte bij de overblijfselen van een gebouw of monument twee paardenhoeven van brons en een stenen kop uit het midden van de zesde eeuw. Deze opgravingen konden niet worden voortgezet en de resultaten werden onlangs gepubliceerd³. Het zijn de enige wetenschappelijke onderzoeken, die in dit gebied zijn verricht en men neemt aan dat het monument ter ere van de Spartaanse legeraanvoerder Κλεανδρίδας is opgericht, die inderdaad hier in actie is geweest.

In 1950—1952 werden boringen verricht in de vlakte van Sybaris door de Amerikaan Brown, waarbij op enige meters diepte lagen werden aangetroffen, die met enige waarschijnlijkheid bewoning in Griekse en Romeinse tijd aantonen. Telkens bleek dat er boven de archaeologisch interessante strata een laag van 2—4 m rivierslib was gelegen. Bovendien is het tegenwoordige grondwaterniveau

¹ Athenaeus 520 C, D; Aelianus Hist. Anim. XVI. 23.

² Strabo, VI, 1, 13.

³ Atti e Mem. d. Soc. Magna Grecia 1960 p. 7—20; 1961 p. 7-63.

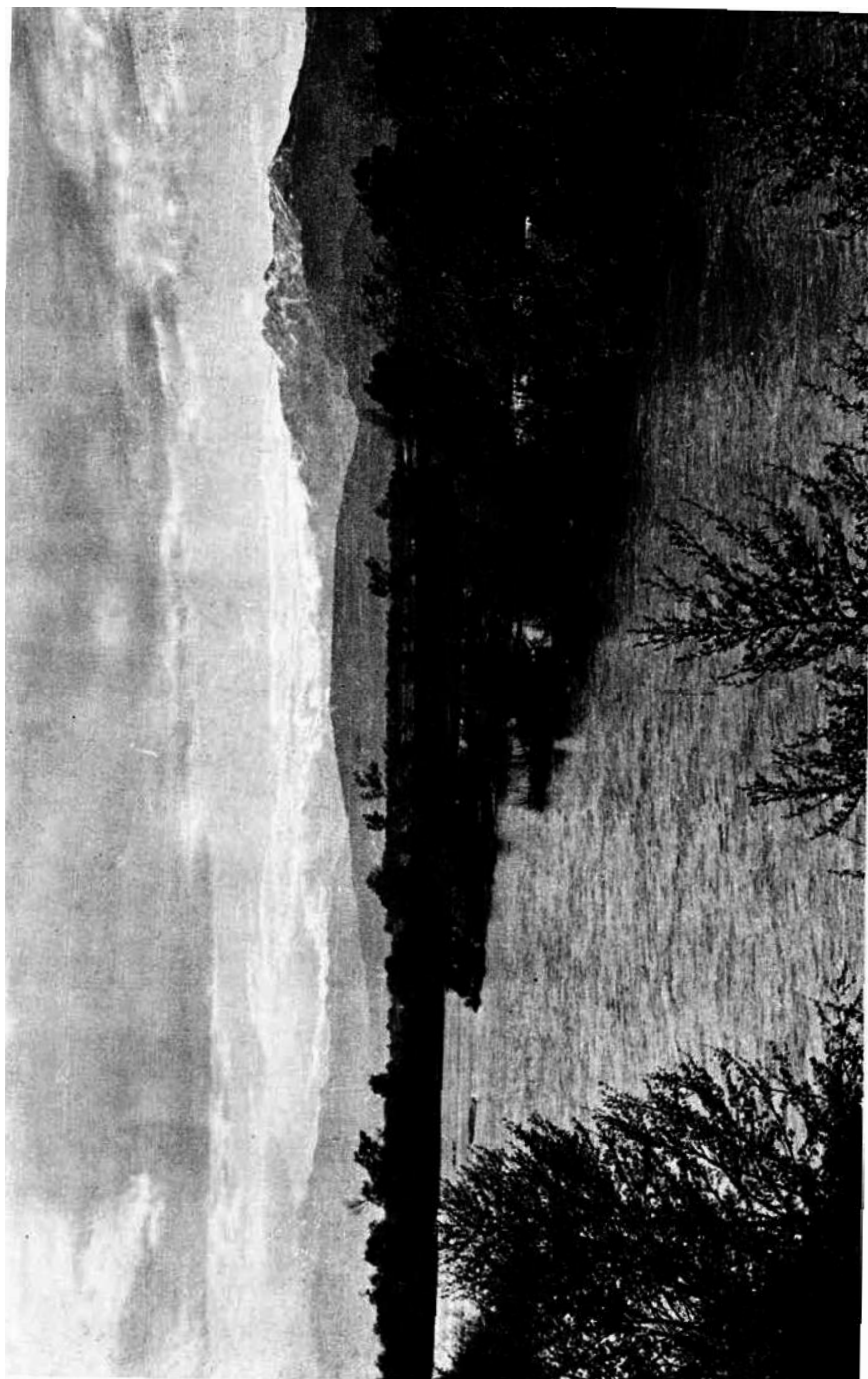
op ± 2 m diepte, zodat er steeds moet worden gepompt om een opgraving mogelijk te maken. Deze moeilijkheden maken het van groot belang in dit geval een methode te vinden om van te voren het gebied, waar de belangrijkste vondsten kunnen worden verwacht, af te bakenen.

Doordat alle eventuele resten van een antieke stad met de genoemde laag rivierslib zijn overdekt, heeft de bestudering van luchtfoto's, zoals dat in verschillende gebieden tegenwoordig met vrucht wordt gedaan, hier weinig zin.

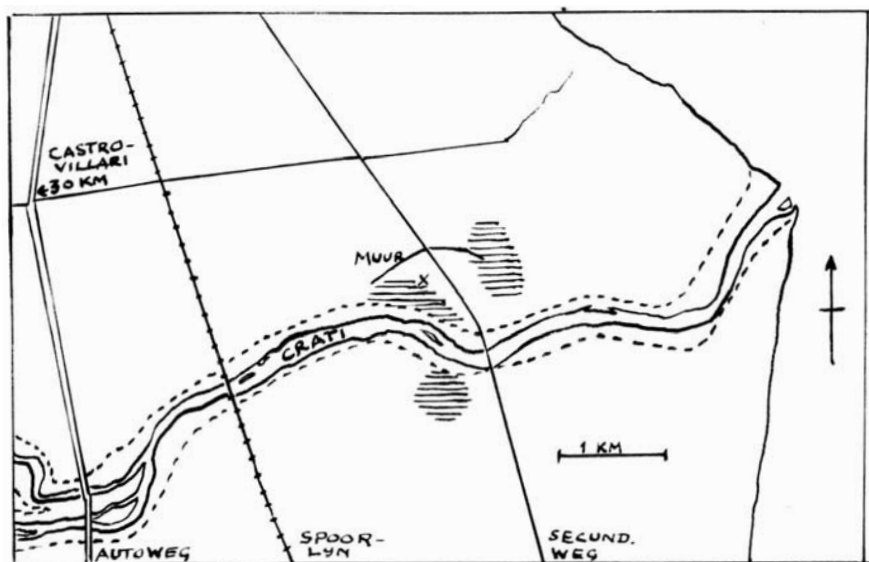
Sinds 1960 is nu een groep van de Fondazione Lerici — die bekend zijn door hun onderzoek in Tarquinia, waarbij een boor met ingebouwde camera werd gebruikt — begonnen de vlakte van Sybaris te onderzoeken met elektrische apparatuur, de proton-magnetometer. Hiermee worden afwijkingen van de normale magnetische intensiteit afgelezen, die veroorzaakt kunnen zijn door archaeologische bijzonderheden onder de grond (lager magnetisme bij steen, hoger bij terra-cotta). Daarbij ging men uit van een punt, dicht bij de noordelijke oever van de Crati, waar men een lineaire afwijking had gevonden, waarvan men aannam dat het een muur was. Na enkele proefsleuven te hebben gegraven constateerde men dat zich hier inderdaad een muur bevond van ongeveer 1 m dikte. Loodrecht op de vermoedelijke richting van de muur werden lineaire metingen verricht over een lengte van 1500 m, waarbij telkens afwijkingen werden geconstateerd. Deze werden in kaart gebracht en door de oudheidkundige dienst van Calabrië werden nu proefgravingen verricht, waarbij delen van de muur tevoorschijn kwamen. Op twee punten, waar men met veel moeite tot meer dan 6 m diepte kon graven bleek, dat de muur bestond uit bakstenen (laat Rom. of middeleeuws?) op een laag gedeelte van natuursteen uit de Griekse tijd (zie afb. 3)¹.

Men heeft geconstateerd, dat het straat-niveau uit de Griekse tijd 6 tot 7 m onder het tegenwoordige veld ligt. Het is dus begrijpelijk dat dit betrekkelijk kostbare vooronderzoek van groot belang is voor de „planning” van een eventuele grootscheepse opgraving op deze plaats. Hoewel het nog niet zeker is wat de functie van deze muur was, en men uit het archaeologisch stratum waarop hij gebouwd is slechts kan afleiden dat het bij Thurii hoorde (als bescher-

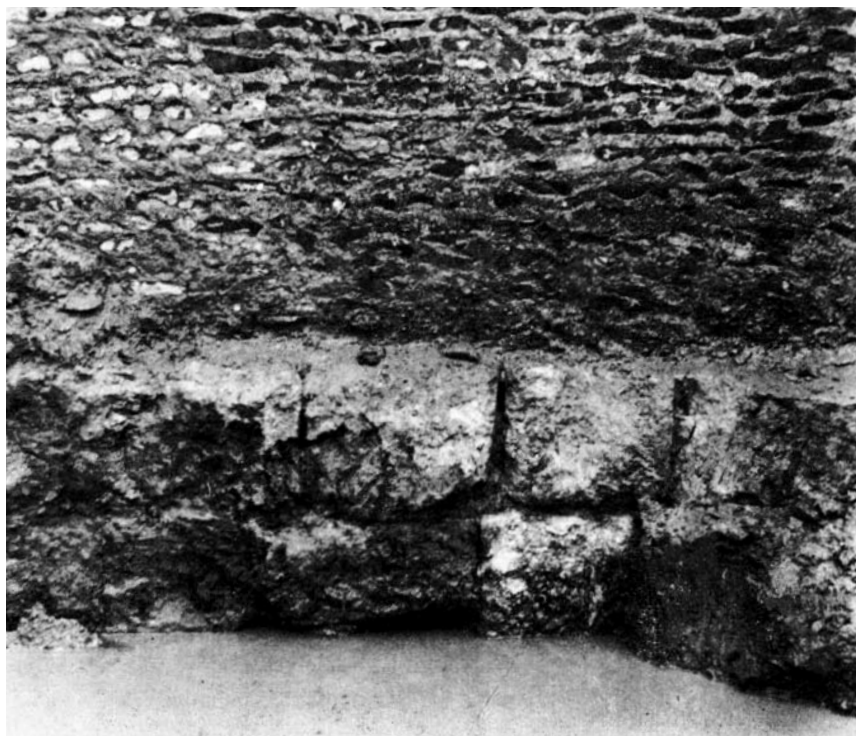
¹ Quaderni di Geofisica applicata 1961 p. 68—98; Illustr. London News 8 en 15 dec. 1962 (p. 928—931, 972—974); Mededelingen van Mej. M. de Vos tot Nederveen Cappel, die voor een deel aan het onderzoek heeft meegewerkt.

Afb. 1. *de Crati-rivier; vanaf de auto-brug naar het westen.*

Afb. 2. monding van de Crati-rivier, waar men Sybaris zoekt.
 x opgraving 1932 Zanotti Bianco. ≡ gebieden, waar magnetische afwijkingen voorkomen.

Afb. 3. de muur, die gevonden werd door de protonmagnetometer.

ming bij overstromingen?) is men wel dichter gekomen bij de herontdekking van deze stad. Maar zou Sybaris ook hier hebben gelegen of enkele km's hoger op, zoals het vermoeden is van de Amerikaan, Rainey, die met Lerici samenwerkt? De volgende regels, die in 1948 werden geschreven n.a.v. Sybaris komen in een nieuw daglicht:

„Perhaps some day the wealth and skill needed for its discovery will be united to produce the richest and most valuable reward which a Greek archaeologist can imagine”¹.

A. V. M. HUBRECHT.

Spelt in de oudheid

Het is merkwaardig dat wij in de vertalingen in het Nederlands van Griekse literatuur zo dikwijls het woord „spelt” aantreffen.

Het bekende woordenboek Muller-Thiel (1958) geeft het als vertaling voor ζειά (Hom. Hdt. Att.) met de samenstelling ζείδωρος als spelt- of graanschenkend, terwijl Dr. J. C. B. Eykman bij zijn inleiding tot „Drie Griekse Tragedies” (MeulenhoffM 13) op blz. 10 τράγος vertaalt met spelt, een z.i. minderwaardig graangewas.

Het eveneens genoeg bekende rode boekje van Dr. Hondius geeft ζείδωρος als graanschenkend, maar leidt het eveneens af van ζειά als plur. fem. van spelt.

Wij hebben ons vaak afgevraagd, vanwaar toch deze kennelijke voorliefde van classici voor de spelt.

Spelt is een, botanisch zeker niet primitieve, tarwesoort met bedekt zaad, zaad dus waarbij de katjes na het dorsen om de korrel blijven zitten, en als zodanig zeer goed kenbaar ook bij oudheidkundige opsporingen.

Men heeft in de laatste veertig jaren veel onderzoek verricht naar de herkomst van onze cultuurgewassen in het spoor van Alph. de Candolle en N. I. Vavilov (resp. in 1883 en 1925) en hoewel dit natuurlijk een zeer moeilijk en vaak ook onzeker terrein is, is men het er langzamerhand wel over eens, dat spelt in de oudheid niet in Egypte en Griekenland, evenmin in Voor-Azië voorkwam.

Spelt is vermoedelijk ontstaan in midden-Europa in de bronstijd en de Romeinen, die graan uit verschillende landen invoerden,

¹ T. J. Dunbabin, The Western Greeks.